

**М. М. Бондар, Г. Г. Мезенцева, Л. М. Славін, НАРИСИ
МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ**, Видавництво Київського університету,
1959, 191 стор. з ілюстраціями тираж 1000, ціна 2 крб.
40 коп.

Книга М. М. Бондаря, Г. Г. Мезенцевої та Л. М. Славіна є першою спробою в післявоєнні часи скласти стислий, але систематичний нарис музейної справи. Утворення в останній час великої кількості музеїв та музейних кімнат в районах і колгоспах, невинне зростання сітки постійно діючих великих державних музеїв, нові завдання, що стоять перед історичними факультетами, які готують зараз музейні кадри,— усе це ро-

«бить вихід у світ даної книги дуже бажаним та актуальним. До того ж треба зазначити, що вона написана на високому науковому та літературному рівні, читається легко, містить у собі цінні ілюстративні матеріали та зразки музейної документації, отже може бути посібником як музейних робітників-початківців, так і усіх, хто цікавиться роботою музеїв нашої республіки.

«Нариси музейної справи», написані М. М. Бондарем, Г. Г. Мезенцевою та Л. М. Славіним, складаються з таких розділів: 1. Історія музейної справи та основні види музеїв (стор. 5—38; автор Г. Г. Мезенцева); 2. Збирання та облік музейних колекцій (стор. 39—62; автор М. М. Бондар); 3. Збереження, консервація та реставрація музейних колекцій (стор. 63—83; автор М. М. Бондар); 4. Експозиційна робота музеїв (стор. 84—118; автор Г. Г. Мезенцева); 5. Науково-дослідна робота музеїв (стор. 119—132; автор М. М. Бондар); 6. Культурно-масова робота музеїв (стор. 133—145; автор Г. Г. Мезенцева); 7. Охорона пам'яток культури в нашій країні (стор. 146—159; автор Л. М. Славін). До книги прикладаються такі додатки: а) зразки музейної документації (стор. 160—184) та б) список літератури (стор. 185—190). Ці розділи охоплюють усі види музейної роботи, і структуру «Нарисів» треба визнати вдалою.

«Нариси музейної справи» відзначаються також цілеспрямованістю та широким охопленням різних видів музейної праці. Червоною смугою через усю книгу проходить думка про те, що в нашій країні музейна робота є органічною складовою частиною ідеологічної роботи, виховання трудящих у комуністичному дусі. Підкреслюється також велика роль музеїв у вихованні радянського патріотизму, законних гордощів радянських людей за своє героїчне минуле, за величезну культурну спадщину народів нашої батьківщини.

В першому розділі дається стисле, проте чітке визначення радянських музеїв, розглядається історія виникнення та розвитку музеїв в Радянському Союзі. Цінність фактичного матеріалу, зібраного в цьому розділі, не викликає сумніву, але лаконізм викладу приводить до того, що історія дореволюційних та радянських музеїв подається тільки у вигляді схеми; викликає жаль, зокрема, що читач майже нічого не дізнається про конкретну роботу навіть таких музеїв, як Київський історичний, Одеський археологічний, Львівський етнографічний; про Ольвійський заповідник немає навіть згадки.

Дуже цінний матеріал зібрано також в другому і третьому розділах, де вивчається збирання та облік музейних матеріалів, їх збереження та реставрація. Читач знайде тут чимало практично цінних порад, як принципіального, так і технічного характеру. Але нам здається, що археологічні пам'ятки не зайняли в цих розділах належного місця; дуже жаль, зокрема, що нічого не можна тут знайти про консервацію та реставрацію нумізматичних пам'яток, які в краєзнавчих музеях складають порівняно велику і своєрідну групу матеріалів. Надмірно стисло викладено також поради щодо пам'яток живопису.

Експозиційна робота радянських музеїв розглядається в четвертому розділі. Автор правильно підкреслює, що вона є творчою науковою роботою, яка повинна допомагати нашому народові в будівництві комунізму, та розглядає планування і оформлення музейних експозицій, переважно на прикладах історичних та краєзнавчих музеїв України. Цінні поради, що подаються в цьому розділі, можуть, безумовно, багато чим допомогти музейним працівникам, особливо у невеликих районних музеях, музейних кімнатах тощо.

Великі труднощі стояли перед автором п'ятого розділу, присвяченого науковій роботі музеїв; адже в кожному конкретному музеї науково-до-

слідна робота має багато своєрідних рис, відповідно до його профілю та характеру матеріалів, що в ньому зберігаються та експонуються. Тому нам здається, що авторові треба було зосередити свої зусилля на вивченні конкретної науково-дослідної роботи якогось одного музею, бо узагальнені поради тут дуже важко скласти. Крім того, дуже мало та невиразно говориться про таку важливу наукову працю, як складання наукових каталогів музейних колекцій; значення цього виду наукової роботи часто недооцінювалося, отже було б доцільно чітко визначити місце наукових каталогів серед інших видів продукції музейних працівників.

Культурно-масова робота музеїв розглядається — на жаль, надмірно стисло — в шостому розділі «Нарисів музейної справи». Багато цінного досвіду наших музеїв сконцентровано у цьому розділі, проте не можна не відзначити, що велика позамузейна організаторська праця, яка фактично виконується музейними працівниками під назвою «організація екскурсій», не знайшла в тексті книги достатнього висвітлення, так як і взагалі організація відвідування музеїв. Значно більше можна було б розповісти і про роботу музеїв з трудящими, про допомогу, яку подає музеям радянська інтелігенція, зокрема вчителі, і т. п. Нічого не знайдемо тут і про роботу музейних лекторіїв, про використання у музейній роботі кіно та радіо. Нарешті, і в цьому розділі було б доцільно покласти в основу викладу аналіз роботи якогось конкретного музею.

Велику цінність являє і останній розділ книги, в якому читач дізнається про охорону пам'яток культури в нашій країні. Актуальність освітлення цього питання не викликає сумніву, і цей розділ органічно доповнює книгу, присвячену музеям. Автор розділу спромігся показати, яку увагу приділяла Комуністична партія та Радянський уряд збереженню й охороні пам'яток культури та старовини; правильно підкреслюється і особиста роль В. І. Леніна у піклуванні про збереження культурних цінностей минулого. Дуже добре, що у цьому розділі конкретно перелічені законодавчі акти Радянської влади про охорону пам'яток старовини та культури, а далі наочно показані наслідки цієї охорони. В той же час вказується неприпустимість байдужого ставлення до питань охорони пам'яток культури та великі завдання, які стоять перед усіма трудящими у цій галузі.

Не може викликати сумніву і доцільність додатків, що вміщені наприкінці книги. Але нам здається, що було б незайвим, якби у вигляді ще одного додатка в книзі було вміщено повний список усіх музеїв УРСР з їх адресами. Чимало зауважень може викликати і список літератури.

В цілому «Нариси музейної справи» являють собою цінну та корисну книгу, яка дуже потрібна і музейним працівникам, і студентам. Отже не може не викликати подиву надмірно занижений тираж цього видання. Треба було б сподіватися, що у найближчий час вийде друге виправлене її видання, бо «Нариси» вже й зараз стали бібліографічною рідкістю.

В той же час було б дуже бажано, щоб під час перевидання автори і редакційна колегія врахували і деякі побажання і зауваження читачів. Крім тих загальних зауважень, що були викладені вище, звернемо увагу ще й на таке. Книга розповідає головним чином про роботу історичних та краєзнавчих музеїв; нам здається, що треба було б ширше висвітлити досвід роботи художніх музеїв. Ширше треба було б висвітлити також історію розвитку музейної справи. В розділі про експозицію треба більше уваги приділити археологічним матеріалам, якими як правило, відкривається експозиція усіх краєзнавчих музеїв. Не можна задовольнятися й освітленням роботи таких заповідників, як Ольвія. Нарешті майже нічо-

З посвiду роботи музеїв, Головне управління в справах культурно-освітніх установ Міністерства культури УРСР. Науково-методичний відділ музеєзнавства Київського державного історичного музею. Київ, 1959, тир. 500, стор. 82, ціна 1 крб.

Безперервний обмін досвідом з питань теорії і практики музейної справи, методичних проблем в галузі науково-дослідницької, збирацької, експозиційної і масової роботи, є дуже цінним для робітників радянських музеїв. Тому слід вітати вихід у світ збірки, що складається з статей наукових співробітників ряду музеїв України, в яких автори діляться своїм досвідом музейної роботи.

В передмові до збірки говориться: «Зараз, коли Радянська країна вступила в новий етап свого історичного розвитку — період розгорнутого будівництва комуністичного суспільства,—питання комуністичного виховання трудящих і мобілізація їх на боротьбу за перетворення в життя історичних рішень ХХІ з'їзду КПРС набувають виняткового значення. Перед працівниками ідеологічного фронту, діячами науки і культури, перед усією радянською інтелігенцією поставлено завдання — допомогти Комуністичній партії і Радянській державі у вихованні трудящих, піднесенні соціалістичної свідомості будівників комунізму та мобілізації їх на успішне виконання і перевиконання величної програми семирічного плану розвитку народного господарства СРСР» (стор. 3).

Статті С. Смотрицького «Яскравіше висвітлювати патріотичний рух бригад комуністичної праці» (стор. 6—11), Б. Качинського «Збирання матеріалів сучасності» (стор. 12—15), В. Ланевського «Показ в експозиції музею участі молоді в будівництві комсомольських шахт» (стор. 28—29) знайомлять з успіхами харківського історичного музею, Київського державного історичного музею й Кам'янець-Подільського державного історичного музею — заповідника у виконанні цього величного завдання.

С. Смотрицький у статті, що відкриває збірку, розповідає про ту велику увагу, яку приділяє у своїй екскурсійній роботі і експедиційній діяльності Харківський історичний музей бригадам комуністичної праці. У музеї створений спеціальний розділ, в якому відображено боротьбу трудящих за виконання семирічного плану, роботу комуністичних бригад, причому підкреслюється, що ці бригади виникли як результат нового стану соціалістичного змагання трудящих на шляху до комунізму. В експозиції представлені документальні першоджерела, фотодокументальний матеріал, що розповідає про трудові подвиги харків'ян, розміщені таблиці і діаграми, що свідчать про безперервне зростання випуску валової продукції у Харкові, про підвищення продуктивності праці, про перспективи розвитку сільського господарства, науки і культури Харківщини у семиріччі.